

آشنایی با

آداب اسلامی ۲

تدوین و تقدیم :

مؤسسه‌ی فرهنگی قرآن و سنت نبوی روانسر

فهرست مطالب

۳	مقدمه
۵	آداب سلام کردن
۶	احترام به پدر و مادر
۱۳	وظایف فرزندان نسبت به والدین
۱۴	احترام معلم
۱۶	حق دوست
۱۹	حق بزرگتر
۲۱	حق همسایه
۲۳	آداب خوردن
۲۷	آداب آشامیدن
۲۸	آداب معاشرت و دید و بازدید
۳۱	آداب شرکت در مجالس

۳۴	آداب سخن گفتن
۳۶	آداب شوخی کردن
۳۷	آداب عیادت مریض
۴۰	آداب عطسه
۴۱	آداب خمیازه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيَّ نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ
وَ عَلَيَّ آلِهِ وَ أَصْحَابِهِ وَ أَتْبَاعِهِ أَجْمَعِينَ ...

اسلام منهج و برنامه حیات بشریت است و این برنامه تمام جوانب زندگی او را در بر می گیرد ، با توجه به اینکه یکی از جوانب زندگی انسان جنبه اجتماعی بودن وی است، اسلام نسبت به رعایت آداب اجتماعی اهمیت خاصی قایل شده و رعایت بسیاری از آداب اجتماعی را در زمره واجبات و برخی دیگر را جزو مستحبات و اعمال حسنه محسوب داشته و انجام آن را از پیروان خواستار شده و به نیکوکاران پاداش جاوید وعده داده است و ترک کنندگان را مجرم شناخته و مورد مذمت قرار داده است ...

لذا این رساله به منظور آشنا ساختن دانش آموزان دوره
متوسطه اوّل (راهنمایی) به پاره ای از آداب اسلامی تهیه
و تدوین شده است ، امید است در این راستا مورد توجه و
اهتمام مربیان و قرآن آموزان قرار گیرد و با دعای خیر
خود ما را در این راستا یاری فرمایند .

موسسه ی فرهنگی قرآن و سنت نبوی روانسر

آداب سلام کردن

پیامبر (ص) فرمود: آیا شما را به کاری راهنمایی کنم که چون انجام دهید، همدیگر را دوست بدارید؟ (فرمود:) "سلام کردن را در میان خود رواج دهید و به همدیگر سلام کنید".

انس (رضی الله عنه) می گوید: " هنگامی که پیامبر (ص) از کنار بچه ها عبور می کرد، به آنها سلام می کرد. ^(۱)

چگونگی سلام کردن:

۱- کسی که سلام کردن را آغاز می کند باید بگوید: " **الْسَّلَامُ عَلَيْكُمْ** . و کامل آن: **الْسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ** " است.

جواب دهنده باید بگوید: " **عَلَيْكُمْ السَّلَامُ** . و جواب کامل سلام: " **عَلَيْكُمْ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ** . "

۱- بخاری و مسلم

" سلام " به تنهایی هم جایز است ولی بهتر است " اَلْسَّلَامُ عَلَیْكُمْ " گفته شود.

۲- مصافحه و به همدیگر دست دادن : پیامبر(ص) فرمود : هر وقت دو مسلمان به همدیگر می رسند و باهم دست می دهند خداوند متعال قبل از آنکه از همدیگر جدا شوند ، آنان را مورد عفو و مغفرت قرار می دهد و گناهانشان را می بخشد^(۱)

احترام به پدر و مادر

یکی از وظایف مهمی که بر همه ی ما مسلمانان واجب است ، نیکی کردن در حق والدین است ، که از جمله آن وظایف :

۱- بجای آوردن رضایت آنها که رضای خداوند در رضای والدین است. پیامبر (ص) می فرماید: « مَا مِنْ مُسْلِمٍ لَهُ

۱- ترمذی و ابن ماجه ۲- رواه بخاری

وَالِدَانِ مُسْلِمَانِ يُصْبِحُ إِلَيْهِمَا مُحْتَسِبًا إِلَّا فَتَحَ اللَّهُ لَهُ
بَابَيْنِ ، وَإِنْ كَانَ وَاحِدًا ، وَاحِدٌ . وَإِنْ غَضِبَ أَحَدَهُمَا لَمْ
يَرْضَ اللَّهُ عَنْهُ حَتَّى يَرْضَى عَنْهُ . قِيلَ وَإِنْ ظَلَمَاهُ ؟ قَالَ
: « وَإِنْ ظَلَمَاهُ » .^(۲)

هر شخص مسلمانى که نسبت به والدین خویش نیکی کند،
دو در از درهای بهشت بر رویش گشوده می شوند و اگر به
نسبت یکی از آن دو نیکی کرد یک در از درهای بهشت بر
رویش باز می شود. و اگر یکی از آن دو را خشمگین کند ،
خداوند از او راضی نخواهد شد مگر او از فرزندش خشنود
شود . از پیامبر (ص) سؤال شد : هر چند به فرزند خود
هم ظلم کرده باشند ؟ فرمود: آری ، هر چند به فرزند خود
ظلم کرده باشند .

۲- نیکی در حق والدین با جهاد در راه خدا برابر است .
مردی از پیامبر خدا (ص) پرسید : آیا من می توانم در
جهاد شرکت کنم ؟ فرمود : آیا پدر و مادر داری ؟ گفت :

آری . فرمود : جهاد تو خدمت به پدر و مادرت است . (روایت از بخاری .)

۳- احترام گذاشتن به والدین و دعای خیر در حق آنها.
خداوند متعال در آیه ۲۴ سوره اسراء می فرماید :

وَآخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا ﴿٢٤﴾

بال تواضع و مهربانی را برایشان فرود آور و بگو : پروردگارا بدیشان رحمت مرحمت فرما ، همانگونه که آنان در کوچکی (به من رحم کردند و) مرا تربیت و بزرگ نمودند . پیامبر (ص) فرمود : " درجات بعضی از انسانها بعد از مرگ افزایش می یابد ، می پرسند : پروردگارا ، این افزایش مرتبه از چیست ؟ خداوند متعال می فرماید : این رفعت ، طلب آموزش فرزندان بود که در حق تو نمود " . (بخاری)

۴- احترام به دوستان پدر و مادر.

عبدالله ابن عمر (رضی الله عنهما) گوید ، پیامبر فرمود :
بالاترین نیکیها آن است که فرد نسبت به دوستان پدرش
صله رحم را بجای آورد. (مسلم)

۵- قدردانی از والدین در ردیف شکر گزاری از خداوند
است:

وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَيَّ
وَهْنٌ وَفِصْلُهُ فِي عَامَيْنِ أَنْ أَشْكُرَ لِي
وَلِوَالِدَيْكَ إِلَى الْمَصِيرِ ﴿١٤﴾ (لقمان / ۱۴)

ما به انسان درباره پدر و مادرش سفارش کرده ایم (چرا که
هنگامی که) مادرش بدو حامله شده است و هر دم به ضعف
و سستی تازه ای دچار آمده است . پایان شیرخوارگی او دو
سال است ، (لذا به انسان توصیه شده است) که هم
سپاسگزار من و هم سپاسگزار پدر و مادرت باش.

۶- ترجیح مادر بر پدر : مردی از پیامبر(ص) پرسید :
 " مَنْ أَحَقُّ بِحُسْنِ صَحَابَتِي؟ قَالَ : أُمُّكَ . قَالَ : ثُمَّ مَنْ؟
 قَالَ : أُمُّكَ . قَالَ : ثُمَّ مَنْ؟ قَالَ : أُمُّكَ . قَالَ : ثُمَّ مَنْ؟
 قَالَ : أَبُوكَ .

چه کسی برای مصاحبت با من و نیکی و احسان در حق او
 سزاوارتر است؟ فرمود : مادرت . پرسید : پس از او؟ فرمود :
 مادرت . پرسید: پس از او؟ فرمود : مادرت . پرسید : پس از
 او؟ فرمود : پدرت .

۷- ترجیح مادر بر همسر :

جوانی از میان یاران پیامبر(ص) که به عبادت حسن
 شهرت داشت ، بیمار شد . چون بیماریش شدت گرفت به
 او لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ تلقین کردند . اما زبانش به گفتن این جمله
 مبارک باز نمی شد.

به پیامبر(ص) خبر دادند ... پیامبر فرمود : آیا پدر و مادر دارد؟ گفتند : مادر سالخورده ای دارد . فرمود : مادرش را بیاورید . چون پیامبر از نحوه رفتارش با او پرسید . گفت : زنش را بر من ترجیح می داد و من بر او خشمگین هستم .

پیامبر(ص) فرمود : هیزم جمع کنید ، می خواهم این پسر ، که مادرش را خشمگین کرده است آتش بزنم .

پیرزن گفت : ای پیامبر خدا ، می خواهی جگر گوشه ام را در مقابل دیدگانم آتش بزنی ؟ پیامبر(ص) فرمود : اگر می خواهی خداوند او را ببخشد ، او را ببخش . قسم بخدایی که جانم در دست او است ، تا زمانی که از او راضی نباشی نماز و صدقه اش فایده ای ندارد . پیرزن گفت : خداوندا ، پیامبر و تمامی مردم را به شهادت می گیرم که فرزندانم را بخشیدم ... پس از آن صحابی جوان لا اله الا الله گفت و همان روز وفات کرد. پس از غسل و تکفین پیامبر (ص) بر او نماز خواند و هنگامی که در کنار قبر او ایستاده بود ، فرمود : کسی که همسرش را بر مادرش ترجیح دهد

مورد لعن قرار گرفته و فدیة و توبه اش قبول نیست. (روایت از طبرانی و احمد)

۸- ناراحت کردن والدین از گناهان کبیره است و سبب تعجیل در عَوْقَبَت است.

پیامبر (ص) فرمود: « كُلُّ الذُّنُوبِ يُؤَخِّرُ اللَّهَ مَا شَاءَ إِلَيَّ يَوْمِ الْقِيَامَةِ إِلَّا عُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ ، فَإِنَّ اللَّهَ يُعَجِّلُهُ لِصَاحِبِهِ فِي الْحَيَاةِ قَبْلَ الْمَمَاتِ » . (رواه حاکم) . خداوند متعال عوقبت گناهان را تا روز قیامت به تأخیر می اندازد جز عقوق و ناراحت کردن والدین ، که خداوند متعال عذاب آن را به قبل از مرگ می اندازد...

وظایف فرزندان نسبت به والدین

- ۱- بر خاستن به احترام آنها هنگام ورود به منزل.
- ۲- اجازه گرفتن از آنها در هنگام خروج از منزل.
- ۳- مشورت کردن با آنها و کسب اجازه در همه امور.
- ۴- بلند نکردن صدا در برابر آنان.
- ۵- خود داری از خنده بی مورد در حضور آنان.
- ۶- صحبت نکردن در میان سخنان آنان.
- ۷- مورد خطاب قرار دادن آنها با ادب و احترام.
- ۸- دراز نکشیدن و خوابیدن در حضورشان مگر به اجازه آنان.
- ۹- نشستن با ادب و احترام در مقابل آنها و دراز نکردن پاهادر حضورشان .
- ۱۰- جلو نیفتادن از آنها در راه رفتن .
- ۱۱- اطاعت از آنها و اجرای دستوراتشان.

۱۲- کمک به آنها در هنگام ورود مهمان و انجام سایر امورات.

۱۳- دعای خیر در حق آنان مخصوصاً بعد از فوتشان.

احترام به معلم

۱- از شروط مسلمان بودن ؛ احترام قایل شدن برای علماء است :

عباده بن صامت (رض) گوید ؛ پیامبر (ص) فرمود : « لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يُوقِّرْ كَبِيرَنَا وَ يَرْحَمَ صَغِيرَنَا وَ يَعْرِفَ حَقَّ عُلَمَاءِنَا » . (احمد و طبرانی) . کسی که به بزرگان ما احترام نگذارد و به کودکان ما رحم نکند و حق عالمان ما را نشناسد از ما نیست.

همچنین فرمود : "علم بیاموزید و کار علمی را نیز بیاموزید و نسبت به کسی که از او دانش فرا می گیرد ، متواضع باشید." (طبرانی).

۲- معلم و مربی بر سایرین تقدم دارد.

جابر (رض) گوید: پس از جنگ احد هر دو شهید را باهم در یک قبر دفن می کردیم ، پیامبر اکرم (ص) در مورد آنها سؤال می کرد کدام یک قرآن بیشتری را حفظ کرده است ؟ به هر کدام که اشاره می شد می فرمود : اول او را در قبر بگذارید . (بخاری)

۳- در حضور معلم با تواضع و فروتنی و احترام بنشینند.

۴- در هنگام راه رفتن از او جلو نیفتند.

۵- در هنگام تدریس به دقت به سخنانش گوش فرا دهد و از صحبت کردن با دیگران بپرهیزد و در میان صحبت هایش ، سخنی نگوید و اگر صدایی شنید از توجه به محل صدا خودداری نماید و از نگاه کردن به جهات مختلف بپرهیزد و نظرش به جانب معلم باشد.

۶- در حضور معلم از شوخی و مزاح بی مورد بپرهیزد و بی مورد صدایش را صاف نکند .

۷- بدون اجازه معلم از ورود و خروج و ترک کلاس بپرهیزد.

۸- اگر معلم خسته بود بر ادامه تدریس اصرار ننماید.

۹- اگر معلم مطالب تکراری را مجدداً بیان کرد با نشاط بدان گوش فرا دهد.

۱۰- قدر زحمات معلمش را بداند.

حق دوست

پیامبر (ص) می فرماید: "لَا تُصَاحِبِ الْإِمْمُونِآ...". ابوداود و ترمذی جز با انسان مومن دوست و هم نشین مشو.

بر شخص مؤمن لازم است از دوستی با افراد ملحد و فاسد بپرهیزد و فقط شخص مسلمان را برای دوستی با خود برگزیند .

حقوق دوست :

۱- در هنگام ملاقات ، سلام کردن و دست دادن با او.
پیامبر (ص) فرمود : « هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا
فَعَلْتُمُوهُ تَحَابَبْتُمْ ؟ أَفَشَوْا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ ». مسلم ، ابن ماجه ،
مسند احمد . آیا شما را به کاری راهنمایی کنم که در صورت
انجامش همدیگر را دوست داشته باشید؟ سلام کردن به
یکدیگر را در میان خود رواج دهید.

۲- عیادت از او در هنگام بیماری.

۳- جواب عطسه او.

۴- دیدار با او بخاطر رضای خدا.

مردی به قصد ملاقات دوست مؤمنش به روستای
دیگری رفت ، خداوند متعال یکی از فرشتگان را در مسیر
عبور آن مرد قرار داد و چون مرد از آن مسیر عبور کرد
فرشته نزدش آمده و از او می پرسد : به کجا می روی؟

مرد هم می گوید : در این ده دوستی دارم و می خواهم به دیدارش بروم . فرشته می گوید: آیا به او کاری داری یا هدیه ای برایش آورده ای؟ مرد می گوید : خیر ، فقط بخاطر خداوند او را دوست دارم و به دیدارش می روم . فرشته می گوید : من مامور خداوند هستم و آمده ام تا به تو بگویم که خداوند فرمود : من هم تو را دوست دارم همچنانکه تو دوستت را دوست می داری...

۵- کمک به دوست در هنگام گرفتاری.

پیامبر (ص) فرمود: «... مَنْ فَرَّجَ عَنِ مُسْلِمٍ كُرْبَةً فَرَّجَ اللَّهُ عَنْهُ كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَمَنْ سَتَرَ مُؤْمِنًا سَتَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ».^(۱) هر کس گرفتاری و مشکل برادر مسلمانش را برطرف کند خداوند متعال در روز قیامت

۱- بخاری، مسلم.

گرفتاریش را برطرف می کند و هر کس (عیب) مسلمانی را
پوشاند خداوند در روز قیامت (عیب) او را می پوشاند.

۶- هنگامی که او را به مهمانی دعوت کند دعوتش را
بپذیرد.

۷- در اعیاد و مناسبت های مختلف به او تبریک بگوید.

حق بزرگتر

بزرگتر کسی است که از نظر سن ، علم ، تقوی و منزلت
معنوی از تو بالاتر باشد. پیامبر (ص) فرمود: « مَا أَكْرَمَ
شَابٌ شَيْخًا إِلَّا قَيْضَ اللَّهِ لَهُ مَنْ يُكْرِمُهُ عِنْدَ سِنِهِ » .
ترمذی .

هر جوانی که پیری را بخاطر سن و سالش احترام
بگذارد خداوند متعال به پاس عمل نیکش در سن پیری
کسی را مقدر می کند که به او احترام بگذارد.

رعایت نکاتی نسبت به بزرگترها :

- ۱- در امور مختلف با آنها مشورت شود.
- ۲- در جای مناسب نشانده شوند.
- ۳- پذیرایی و سخن گفتن از بزرگتر شروع شود.
- ۴- پرهیز از شوخی و مزاح در حضور آنها و تمسخر و تحقیر و اهانت به آنها.
- ۵- برخاستن به احترام او هنگام ورود به مجلس. برخاستن به احترام بزرگتر و وارد شونده به مجالس از اخلاق پسندیده اسلامی است ، اما برخاستن به احترام قدرتمندان مستکبر و خم شدن در برابر دیگران بدور از اخلاق اسلامی است.

حق همسایه

همسایه، تمام کسانی که در طرف راست و چپ و بالا و پایین و مجاور خانه فرد مسلمان سکونت دارند ، همسایه او محسوب می شوند. و اما حقوق او :

۱- پرهیز از آزار همسایه . آزار همسایه عبارت است از : فحش و دشنام ، ریختن زباله در سر راه یا در خانه آنها ، سرو صدای زیاد ، بدون اجازه به درون حیات و خانه آنها نگاه کردن ، برداشتن وسایل آنها بدون اجازه و یا دزدیدن آن ، تحقیر و بی احترامی به آنها

« وَاللّٰهِ لَا يُؤْمِنُ ، وَاللّٰهِ لَا يُؤْمِنُ ، وَاللّٰهِ لَا يُؤْمِنُ ، قِيلَ مَنْ يَا رَسُولَ اللّٰهِ ؟ قَالَ : الَّذِي لَا يَأْمَنُ جَارَهُ بَوَائِقَهُ ».

بخاری و مسلم.

قسم بخدا ایمان ندارد ، قسم بخدا ایمان ندارد ، قسم بخدا ایمان ندارد ، چه کسی ای پیامبر خدا(ص)؟ فرمود: کسی که از آزار و اذیت همسایه اش در امان نیست.

- ۲- در صورت نیازمندی ، کمک کردن به او.
- ۳- در صورت بیماری ، عیادت از او.
- ۴- در صورت دچار شدن به مصیبت ، همدردی با او .
- ۵- پرهیز از پختن غذاهای مطبوعی که بوی آن به مشام همسایه برسد مانند کباب کردن ، مگر اینکه به رسم هدیه برای آنها هم فرستاده شود.
- ۶- بردن میوه به خانه ، بدور از دید همسایه و یا فرستادن به خانه آنها به رسم هدیه .
- ۷- ممانعت از فرزندان در بردن میوه به داخل کوچه و بیرون از منزل.
- ۸- تحمل کردن آزار و اذیت همسایه. گذشت و سعه صدر نسبت به خطاهای دیگران نشانه بزرگ منشی و جوانمردی بوده و عکس العمل تند و خشونت نشانه ضعف و ناتوانی فرد است.

آداب خوردن

۱- شستن دستها قبل از غذا و بعد از آن : معمولا دستهای انسان در معرض تماس با اشیاء ناپاک و آلوده به میکروب می باشند لذا شستن آنها قبل از غذا لازم و ضروری است. و بعد از غذا چون آغشته به غذا هستند محل مناسبی برای تغذیه میکروبها می باشند بنابراین بعد غذا هم اقتضا می نماید که دستها شسته شوند تا به لانه میکروبها تبدیل نشوند . پیامبر(ص) فرموده است : « **بَرَكَاتُ الطَّعَامِ الْوُضُوءُ قَبْلَهُ وَالْوُضُوءُ بَعْدَهُ** » (ابوداود و ترمذی). برکت غذا در شستن دستها قبل و بعد از آن است.

۲- گفتن ؛ بسم الله الرحمن الرحيم در ابتدای خوردن و اگر کسی در ابتدا فراموش کرد ، بگوید : « **بِسْمِ اللَّهِ فِي أَوَّلِهِ وَ آخِرِهِ** » بنام خداوند در اول و آخر آن . (ترمذی و ابن ماجه)

۳- عدم عیب جویی از غذا : بر مؤمن لازم است نسبت به نعمت های خدا تواضع و فروتنی داشته باشد و از ایراد گرفتن در ارتباط با غذا بپرهیزد. ابوهریره گوید : پیامبر(ص) هیچگاه از غذایی عیب و ایراد نمی گرفت ، اگر غذا را دوست می داشت ، می خورد و اگر بدان علاقه نداشت به آن دست نمی زد. (بخاری و مسلم) .

۴- با دست راست و از طرف نزدیک بخورد.
پیامبر(ص) خطاب به عمر ابن سلمه که تحت نظارت و تکفل آن حضرت بود فرمود : « سُمِّ اللّٰهِ وَ كُلِّ بِیْمِیْنِکَ وَ کُلِّ مِمَّا یَلِیْکَ » . (بخاری و مسلم). فرزندم بگو ؛ بسم الله ، با دست راست بخور و از قسمتی از ظرف که در طرف خودت می باشد ، بخور.

۵- بعد از بزرگترها غذا خوردن را شروع نماید.
حذیفه (رض) گوید : « اِنَّا اِذَا حَضَرْنَا مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ طَعَامًا لَمْ نَضَعْ اَیْدِیْنَا حَتّٰی یَبْدَأَ رَسُوْلُ اللّٰهِ (ص) فِیْضَعُ

يَدَهُ» . (مسلم) هر گاه با رسول الله سر سفره ای حاضر می شدیم به غذا دست نمی زدیم تا پیامبر (ص) غذا خوردن را شروع می کرد .

۶- نعمت های خداوند را با دیده احترام بنگریم .

اگر در باره فراهم شدن یک غذا تفکر کنیم پی خواهیم برد که عوامل بسیاری در ساختن غذا دخالت داشته اند تا این چنین در دسترس ما قرار گرفته است . از جمله : فرشتگان ، خورشید با عمل فتوسنتز و غذاسازی ، ابر ، باد ، هوا، کارگر ، کشاورز، و...

ابر و باد و مه و خورشید و فلک در کارند

تا تو نانی به کف آری و به غفلت نخوری

انس (رض) گوید : پیامبر (ص) به ما امر می کرد که با

انگشت کاسه را بلیسیم و می فرمود : « اِنَّكُمْ لَا تَدْرُونَ

فِي اَيِّ طَعَامِكُمْ بَرَكَهٌ » . (مسلم) . شما نمی دانید در کدام

قسمت غذایتان برکت هست .

۷- سخن گفتن در هنگام غذا خوردن . مخصوصاً پرداختن به مسائل علمی و دینی و ...

۸- پرهیز و زیاده روی در خوردن : « **كُلُوا وَ اشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا** ». بخورید و بیاشامید ولی اسراف نکنید.

۹- بجای آوردن حمد و سپاس پروردگار بعد از صرف غذا با این دعا : « **الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنَا وَ سَقَانَا وَ اجْعَلْنَا مِنْ الْمُسْلِمِينَ** ». سپاس و ستایش برای خداوند که ما را غذا خوراند و نوشیدنی نوشاند و ما را از زمره مسلمانان قرار داد.

۱۰- در پایان ، دعای خیر برای میزبان :

انس (رض) گوید : پیامبر خدا به خانه سعد بن عباده رفت و سعد بن عباده برای پیامبر نان و روغن آورد . پس از صرف غذا آن حضرت فرمود : « **أَفْطَرَ عَنكُمْ الصَّائِمُونَ ، وَ أَكَلَ طَعَامَكُمْ الْأَبْرَارَ ، وَ صَلَّتْ عَلَيْكُمْ الْمَلَائِكَةُ** ». (ابوداود و ترمذی)

روزه داران نزد شما افطار کنند ، نیکوکاران غذایتان را بخورند و فرشتگان بر شما درود بفرستند .

آداب آشامیدن

۱- گفتن بسم الله الرحمن الرحيم در ابتدای نوشیدن.

۲- پرهیز از نوشیدن یک باره ، بلکه نوشیدن با دو یا سه بار مکث.

۳- عدم نوشیدن از دهانه ظرف ذخیره نوشیدنی.

۴- پرهیز از فوت کردن و دمیدن در نوشیدنی.

۵- نوشیدن در حالت نشسته.

۶- پرهیز از زیاده روی و افراط در نوشیدن.

۷- در پایان بجای آوردن حمد و سپاس خداوند: «**الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنَا وَسَقَانَا وَاجْعَلْنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ**» .

آداب معاشرت و دید و بازدید

۱- زنگ زدن یا در زدن به آرامی . باید از زنگ زدن ممتد و زیاد و به شدت به در کوبیدن ، پرهیز نمود و در این امور بایستی احترام را رعایت نمود .

۲- زنگ زدن یا طلب اجازه سه بار است شخص اگر بار اول زنگ زد و در باز نشد لازم است مقداری صبر کند ، شاید صاحب خانه در حال نماز یا تلفن یا کار دیگری باشد . بعد از لحظاتی بار دوم زنگ بزند اگر در باز نشد برای بار سوم زنگ بزند و سپس برود بیشتر از آن زنگ نزند . ابوموسی اشعری(رض) گوید : «**أَلَا سِتُّذَانُ ثَلَاثٌ، فَإِنْ أَذِنَ لَكَ وَ**

إِلَّا فَارُجِعْ» اجازه ورود سه بار است اگر اجازه دادند
داخل شو، در غیر این صورت برگرد.

۳- بعد از زنگ زدن سلام کند و اجازه ورود بخواهد.

۴- اگر اسم و مشخصات او را پرسیدند، اسم و مشخصات
کامل خود را بگوید.

۵- در هنگام درخواست و اجازه ورود به منزل از ایستادن
در مقابل در پرهیز نماید. پیامبر (ص) فرموده: «لَا تَأْتُوا
الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا وَ لَكِنْ ائْتُوها مِنْ جَوَانِبِهَا فَسَتَأذُنُوا»
در مقابل در نایستید بلکه در کنار آن بایستید و اجازه
بخواهید. همچنین فرمود: «مَنْ إِطَّلَعَ فِي بَيْتِ قَوْمٍ
فَفَقُّوْا عَيْنَهُ فَلَا دِيَّةَ وَ لَا قِصَاصَ». نسایی، احمد. هر کس به
داخل خانه کسی نگاه کند اگر چشمش را کور کردند دیه و
قصاص ندارد.

۶- در صورت عدم اجازه ورود به منزل ، بدون نگرانی برگردد . ممکن است به دلایل مختلف صاحب خانه در آن لحظه آمادگی پذیرایی و قبول مهمان نداشته باشد اگر با عدم آمادگی روبرو شدیم از آداب اسلامی است بدون هیچگونه ناراحتی برگردیم . خداوند در آیه ۲۸ سوره نور می فرماید:» . . . وَ إِن قِيلَ لَكُم اَرْجِعُوا

فَارْجِعُوا هُوَ اَزْكٰى لَكُمْ ۚ . . . ﴿٢٨﴾

« اگر به شما گفتند : برگردید! پس برگردید که این برای شما بهتر و پاکیزه تر است .

۷- برای ورود به اتاق والدین هم کسب اجازه لازم است. خداوند در آیه ۵۷ و ۵۸ سوره نور می فرماید: کودکانی که به سن بلوغ رسیده اند در سه حالت بایستی برای ورود به اتاق والدین اجازه بگیرند :

۱- قبل از نماز صبح .

۲- بعد از نماز ظهر که معمولاً وقت خواب و استراحت است .

۳- بعد از نماز عشاء .

آداب شرکت در مجالس

۱- مصافحه و دست دادن با دیگران در هنگام ملاقات با آنها.

پیامبر (ص) فرمود: « مَا مِنْ مُسْلِمَيْنِ يَلْتَقِيَانِ

فَيَتَصَافَحَانِ إِلَّا غُفِرَ لَهُمَا قَبْلَ أَنْ يَتَفَرَّقَا » . (ترمذی - ابن ماجه)

هرگاه دو فرد مسلمان باهم ملاقات می نمایند و بهمدیگر دست می دهند ، خداوند متعال قبل از اینکه از هم جدا شوند آنان را مورد بخشش و مغفرت قرار می دهد.

۲- نشستن در جایی که صاحب خانه برایش معین می کند نه هر جایی که خود می پسندد .

۳- نشستن در کنار سایرین نه در وسط جمع . در صورتی که مکان مناسب برای نشستن در مجلس وجود داشته باشد باید از پشت کردن به دیگران و نشستن در وسط پرهیز نمود ، چون نسبت به دیگران بی احترامی محسوب می شود .

۴- پرهیز از نشستن در بین دو نفر . پیامبر (ص) فرمود :
« لَا يَحِلُّ لِرَجُلٍ أَنْ يَفْرُقَ بَيْنَ اثْنَيْنِ إِلَّا بِإِذْنِهِمَا » .
ترمذی و ابوداود . برای هیچ کس جایز نیست دو نفر را از هم جدا کند مگر به اجازه آنها .

۵- نشستن در مجلس در هر جا که امکان پذیر بود .
یکی از مجالس مسلمانان نماز جماعت مسجد می باشد که در هر صفی جای خالی بود هر شخص مؤمن می تواند در جای خالی قرار گیرد و صف را پر نماید . حضور در سایر مجالس مسلمانان هم بدین گونه است و مکان خالی در مجالس به افراد خاصی اختصاص ندارد ، هر جا خالی

بود و امکان نشستن وجود داشت فرد وارد شونده در همانجا بنشیند .

۶- پرهیز از صحبت های درگوشی در صورتی که حاضرین سه نفر باشند . پیامبر (ص) فرمود : « إِذَا كُنْتُمْ ثَلَاثَةً فَلَا يَتَنَاجَى رَجُلَانِ دُونَ الْآخِرِ حَتَّى تَخْتَلِطُوا بِالنَّاسِ أَجَلِ أَنْ يَحْزَنَهُ ». مسلم ، ترمذی . اگر سه نفر بودید ، دو نفر درگوشی باهم صحبت نکنند ، زیرا باعث ناراحتی نفر سوم خواهد شد .

۷- کسی که از مجلس بیرون برود و برگردد به نشستن در جای قبلی خود به نسبت سایرین اولویت دارد .

۸- گرفتن اجازه هنگام خروج از مجلس .

۹- خواندن دعای کفاره مجلس در هنگام برخاستن .
پیامبر (ص) هر گاه مجلس را ترک می کرد می فرمود :

« سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ
أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ » . پروردگارا ، تو پاک و منزهی
، تورا سپاس می گویم و گواهی می دهم که فرمانروا و
فریادرس و معبودی جز تو نیست از تو طلب بخشش
می کنم و بسوی تو باز می گردم .

آداب سخن گفتن

- ۱- در حد امکان در هنگام سخن گفتن از لغات و اصطلاحات بیگانه استفاده ننماید .
- ۲- به آرامی و با صدای متناسب به حال شنوندگان سخن گفتن.
- ۳- پرهیز از بکار بردن کلمات و جملات فیلسوفانه و ادیبانه که برای بسیاری قابل فهم نمی باشد.

۴- سخن گفتن در حد فهم و درک شنوندگان.

پیامبر (ص) فرمود: « كَلِمَ النَّاسِ بِقَدَرِ عُقُولِهِمْ » . دیلمی .

با مردمان به میزان درک و فهمشان سخن بگو.

اگر با گروهی از مردم سخن گفته شود که قدرت درک و فهم آن را نداشته باشند سبب گمراهی بعضی از آنها خواهد شد. (مسلم)

۵- پرهیز از اختصار و اطاله کلام. سخن نه آنچنان کوتاه و مختصر که حقیقت ادا نشود و بصورت ناقص و نارسا بیان گردد و نه آنقدر طولانی باشد که سبب خستگی شنوندگان شود .

۶- به دقت گوش فرا دادن به سخنان گوینده و پرهیز از بی توجهی بدان .

۷- نگاه کردن به دیگران در هنگام سخن گفتن با آنها .

۸- با تبسم و خوشرویی با دیگران سخن گفتن .

آداب شوخی کردن

۱- عدم افراط در شوخی.

گفتن سخنان نشاط آور و حکیمانه و لطیف و جذاب از جمله صفات پسندیده اخلاقی است اما بایستی از خندانیدن بسیار و سستی در امور و کارها پرهیز کرد .

حضرت عمر (رض) می گوید: " خندیدن بسیار شخص را بی وقار و شوخی فراوان، فرد را سبک و خوار می گرداند.

۲- پرهیز از آزردهن دیگران .

۳- پرهیز از تمسخر و تحقیر دیگران در شوخی .

۴- پرهیز از دروغگویی در شوخی . « لَا يُؤْمِنُ الْعَبْدُ
الْإِيمَانَ كُلَّهُ حَتَّى يَتْرُكَ الْكُذْبَ فِي الْمُرَاةِ وَالْمَرَاءِ وَ
إِنْ كَانَ صَادِقًا » (رواه احمد و طبرانی) . ایمان بنده مومن کامل

نمی شود تا اینکه از دروغ در شوخی بهره‌یزد و جدال در سخن گفتن را رها کند ، هر چند حق با او باشد.

آداب عیادت مریض

براء بن عازب گوید : « أَمَرْنَا رَسُولَ اللَّهِ (ص) بِعِيَادَةِ الْمَرِيضِ وَ اتِّبَاعِ الْجَنَازَةِ وَ تَشْمِيتِ الْعَاطِسِ وَ اِبْرَارِ الْمُقْسِمِ وَ نَصْرَةِ الْمَظْلُومِ وَ اِجَابَةِ الدَّاعِي وَ اِفْشَاءِ السَّلَامِ » . مسلم و بخاری.

رسول خدا (ص) ما مسلمانان را به عیادت مریض ، تشیع جنازه ، جواب دادن به عطسه کننده ، رعایت عدالت در تقسیم حقوق و پذیرش آن ، یاری مظلوم ، پذیرش و اجابه دعوت و سلام کردن امر نموده است .

آداب عیادت :

۱- رفتن به عیادت بیمار در اسرع وقت ، و عدم تاخیر آن .

۲- اگر بیمار به مراقبت و پرستاری مداوم احتیاج داشته باشد ، زمان عیادت باید کوتاه باشد ، تا اهل خانه بتوانند به پرستاری او بپردازند . در غیر این صورت اگر نشستن موجب آرامش بیمار باشد نشستن زیاد اشکالی ندارد .

۳- سؤال کردن درباره حال و وضع مریض از اعضای خانواده .

۴- امیدوار کردن بیمار به شفا و طول عمر . پیامبر (ص) فرمود : « إِذَا دَخَلْتُمْ عَلَى الْمَرِيضِ فَنَفْسُوا لَهُ فِي أَجَلِهِ ، فَإِنَّ ذَلِكَ لَا يَرُدُّ شَيْئاً وَ يَطِيبُ نَفْسَهُ » . ترمذی . ابن ماجه .
هرگاه به عیادت مریض رفتید او را به طول عمر امیدوار سازید ، بدانید که سخن چیزی را عوض نمی کند ، اما باعث آرامش بیمار خواهد شد .

۵- طلب دعای خیر از بیمار .

پیامبر(ص) فرمود: « إِذَا دَخَلْتَ عَلَى مَرِيضٍ فَمَرَّةً فَلْيَدْعُ لَكَ فَإِنَّ دُعَاءَهُ كَدُعَاءِ الْمَلَائِكَةِ » . ابن ماجه و ابن السنی .

وقتی که به عیادت مریض رفتی از او بخواه که برایت دعا کند ، زیرا دعای مریض مانند دعای ملائکه است.

۶- دعا کردن برای مریض

پیامبر (ص) در هنگام عیادت می فرمود : « **اللَّهُمَّ رَبِّ النَّاسِ اِذْهَبِ الْبَاسَ اَنْتَ الشَّافِي لَا شِفَاءَ اِلَّا شِفَاؤُكَ شِفَاءً لَا يُغَادِرُ سُقْمًا** » . (مسلم و بخاری) خداوندا ، تویی پروردگار مردمان . این بیماری را از میان بردار ، ای شفا دهنده ، شفا عنایت فرما ، که همانا شفایی جز شفای تو نیست ، شفایی که مرض و بیماری را برجای نمی گذارد... .

۷- تلقین لا اله الا الله به مریض در حال فوت

پیامبر (ص) فرمود: « **لَقِنُوا مَوْتَكُمْ لَا اِلهَ اِلَّا اللهُ** » . مسلم. بر کسانی که در حال فوت هستند لا اله الا الله تلقین کنید. همچنین فرمود: « **مَنْ كَانَ آخِرُ كَلَامِهِ لَا اِلهَ اِلَّا اللهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ** » . ابو داود و حاکم . هرکس آخرین سخنش لا اله الا الله باشد وارد بهشت می شود.

آداب عطسه

۱- بجای آوردن حمد و سپاس پروردگار.

پیامبر(ص) فرمود: « إِذَا عَطَسَ أَحَدُكُمْ فَلْيَقُلْ : أَلْحَمْدُ لِلَّهِ ، وَ لِيَقُلْ لَهُ أَخُوهُ أَوْ صَاحِبُهُ : يَرْحَمَكَ اللَّهُ . فَإِذَا قَالَ لَهُ يَرْحَمَكَ اللَّهُ ، فَلْيَقُلْ يَهْدِيكُمْ اللَّهُ وَ يُصَلِّحُ بِأَلْسِنَتِكُمْ . » .
ابو داود و ترمذی. هنگامی که کسی از شما عطسه کرد ، بگوید :
أَلْحَمْدُ لِلَّهِ ، و برادر یا دوستش بگوید : یرحمک الله ، و اگر
گفت یرحمک الله ، شخص عطسه کننده بگوید : يَهْدِيكُمْ
اللَّهُ وَ يُصَلِّحُ بِأَلْسِنَتِكُمْ.

۲- اگر عطسه کننده أَلْحَمْدُ لِلَّهِ نگوید ، جواب دادنش ضرورتی ندارد . " إِذَا عَطَسَ أَحَدُكُمْ فَحَمِدَ اللَّهُ فَشَمِتُوهُ ، فَإِذَا لَمْ يَحْمَدِ اللَّهُ فَلَا تُشَمِتُوهُ " . رواه بخاری . هرگاه کسی از شما عطسه کرد و الحمد لله گفت ، جوابش را بگوئید ، و اگر الحمد لله نگفت ، جوابش را ندهید .

۳- گذاشتن دست یا دستمال بر دهان در هنگام عطسه کردن .

پیامبر (ص) فرمود : « إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَكْرَهُ رَفَعَ الصَّوْتِ بِالتَّأْوُبِ وَالعِطَاسِ » . رواه ابن السنی . خداوند متعال صدای بلند را به علت خمیازه و عطسه دوست نمی دارد.

۴- حداکثر جواب به عطسه پشت سرهم سه بار است.

۵- جواب عطسه زن و مرد جوان و نامحرم به همدیگر مکروه است .

آداب خمیازه

- ۱- تا جایی که امکان دارد خمیازه برگردانده شود و از خمیازه پرهیز گردد .
- ۲- گذاشتن دست بر روی دهان در هنگام خمیازه .

۳- جلوگیری از بلند شدن صدا در هنگام خمیازه .

۴- گفتن « اَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيْمِ » بعد از خمیازه .